

Türkmenistanyň “Orhus merkezi”

2012-nji ýylyň awgustynda OBSE-niň Aşgabat şäherindäki merkeziniň we Türkmenistanyň Tebigaty goramak ministriliginiň goldaw bermeginde Türkmenistanyň “Orhus merkezi” (mundan beýläk “Merkez” diýlip atlandyrylýar) açyldy we işläp başlady. Merkeziň işi jemgyýetçilik birleşikleri kärhanasy “Tebigy Kuwwatyň” işiniň binýadynda amala aşyrylýan taslamanyň çäklerinde üpjün edilýär.

Türkmenistanda daşky gurşawy goramak boýunça maglumatlara elýeterlilige, daşky gurşaw meseleleri boýunça çözümleri kabul etmäge jemgyýetçiligiň gatnaşmagyna we bu meseleler babatda adalatly kazyýet çözümlerini gazanmaga ýardam bermek arkaly “Daşky gurşawy goramak meseleleri boýunça maglumatlaryň elýeterliligi, çözümleri kabul etmäge jemgyýetçiligiň gatnaşmagy we adalatly kazyýet çözümlerini gazanmak baradaky” BMG-niň Ýewropa Ykdysady Komissiyasynyň konwensiýasyny (Orhus konwensiýasyny) amala aşyrmaga goldaw bermek Merkeziň alyp barýan işiniň maksady bolup durýar.

Merkezi Köpetdag

Ekologoya baradaky maglumatlaryň raýatlar we jemgyýetçilik üçin elýeterliligini üpjün etmek, bu ugurda we ekologiya hukuklary boýunça mugtuna hukuk maslahatlary bermek Merkeziň esasy wezipeleriniň biri bolup durýar.

Orhus konwensiýasy barada gysgaca maglumat

Häzirki ekologiki hukuklar soňky birnäçe onýyllygyň dowamynda kabul edilen täbigaty goramak normalarynyň we kadalarynyň giden tapgyrynyň esasynda kemala geldi.

1970-nji ýyllarda halkara jarnamalarynda we rezolýusiýalarynda ynjalysyzlyk döredýän ekologiki meseleler bilen adam hukuklarynyň arasyndaky baglanyşyk ýüze çykyp başlady. 1992-nji ýylda ýokary derejede geçirilen “Ýer togalagy” atly duşuşygyň dowamynda hökümetler daşky gurşaw we ösüş boýunça eýýäm ähmiýetli “Rio-de-Žaneyro jarnamasyny” kabul etdiler. Bu jarnamanyň onunjy ýörelgesinde bellenişine görä, “ekologiya meseleleri muňa gyzyklanma bildirýän raýatlaryň ählisiniň gatnaşmagynda in netijeli görnüşde öz çözümini tapýar”.

“Daşky gurşawy goramak meseleleri boýunça maglumatlaryň elýeterliligi, çözümleri kabul etmäge jemgyýetçiligiň gatnaşmagy we adalatly kazyýet çözümlerini gazanmak baradaky” konwensiýa (Orhus konwensiýasy) 1998-nji ýylyň 25-nji iýunynda Orhus şäherinde (Daniya) geçirilen “Ýewropa üçin daşky gurşaw” atly ministrleriň 4-nji Maslahatynda kabul edildi.

BMG-niň Ýewropa ykdysady komissiyasynyň garamagynda kabul edilen Orhus konwensiýasy Ýewropanyň we Merkezi

Aziýanyň raýatlaryna öz ekologiki hukuklaryny üpjün etmek we goramak üçin ygtybarly hukuk normalarynyň hem-de kadalarynyň toplumyny kepillendirýän bitewi hukuk binýady döretmäge mümkinçilik berýär.

Türkmenistan 1999-njy ýylyň 30-njy aprelinde Orhus konwensiýasyny tassyklap, onuň düzgünlerine eýermäge ygrarlydygyny we munuň netijesinde daşky gurşawy goramak ulgamynda we ekologiki meseleler boýunça çözümleri kabul etmek işine jemgyýetçiligiň gatnaşmagy babatda ýokary dünýä standartlaryndan ugur alýandygyny subut etdi.

Dag çeşmesi

Orhus konwensiýasy biziň her birimiziň sagdyn daşky gurşawa eýe bolmaga hukugymyzy ykrar edýär, şeýle hem ony goramak boýunça biziň borçlarymyzy kesgitleýär. Her bir adamyň öz saglygy we abadanlygy üçin amatly daşky gurşaw şertlerinde ýaşamagy konwensiýanyň maksady bolup durýar. Bu maksat diňe bize – häzirki döwürde ýaşayan adamlara degişli bolmak bilen çäklenmän, eýsem geljekki nesileriň ekologiki abadanlygyn-da nazarlaýandyr.

Bu maksada ýetmek üçin Konwensiýa döwlet derejesinde çözümleriň kabul edilmeginiň hasabat tertibi, açyklygy we

dessinligi meselelerini düzgünleşdirýär. Ol daşky gurşaw meseleleri boýunça çözümleri kabul etmek ulgamynda raýatlaryň hukuklary hakyndaky normalary belleýär. Konwensiýa “tebigaty goramak demokratiýasy” ulgamynda ägirt uly ähmiýetli waka hasap edilýär.

Türkmenistanyň Konstitusiýasy we milli tebigaty goramak kanunçylygy raýatlaryň ekologiki maglumatlary almaga, tebigaty goramak we tebigatdan peýdalanmak ulgamynda çözümleri kabul etmäge gatnaşmaga bolan hukuklarynyň kepillendirilmegini üpjün edýär.

Türkmenistanyň Orhus merkeziniň açylmagy we işläp başlamagy Türkmenistanda Orhus konwensiýasyny amala aşyrmak işinde derwaýys we möhüm sepgit bolup durýar.

Orhus merkeziniň işi

Ekologiýa normalary we adam hukuklarynyň üpjünçiligi meseleleri boýunça raýatlaryň hem-de beýleki gyzyklanma bildirýän taraplaryň habarlylygyny ýokarlandyrmaga ýardam etmek maksady bilen, Merkez dörän pursatyndan daşky gurşaw boýunça, şol sanda milli kanunçylygy öz içine alýan maglumatlar boýunçamaglumatlar binýadyny döretmäge aýratyn üns berdi. Şeýle hem, Merkez milli köpçülikleýin habar beriş serişdelerinde çap etmek üçin daşky gurşaw boýunça giň gäwrümlü materiallary döretmegiň üstünde-de iş alyp barýar.

Merkeziň geljekki tagallalary degişli döwlet düzümleri, Türkmenistandaky raýat jemgyýetiniň dürli gatnaklary bilen hyzmatdaşlygy ösdürmäge we beýleki ýurtlaryň Orhus merkezleri bilen ýakyn ragatnaşygy ýola goýmaga ügönükdirilendir.

Umuman aýdanyňda, Orhus merkeziň işi jemgyýetçiligiň adalatly kazyýet

çözümlerini gazanmaga we ekologiki hukuklary goramaga hukuklaryny üpjün etmek maksady bilen adamlaryň arasynda Orhus konwensiýasynyň düzgünlerini wagyz etmegi hem-de düşündirmegi işjeňleşdirmek üçin esas bolup hyzmat edýer.

Ilkinji tejribe laýşmak

2012-nji ýylyň noýabrynda Merkeziň ýolbaşçysy professor N.R.Körpäýew iş tejribesini öwrenmek maksady bilen Ermenistanyň Orhus merkezlerine baryp gördi.

Ermenistanyň Orhus merkezleriniň birinde geçirilen mejlis

Geçirilen duşuşyklaryň dowamynda bu merkezleriň işi we ösdürilmegi bilen baglanyşykly dürli meseleler ara alnyp maslahatlaşyldy: olaryň ilat bilen alyp barýan işini guramak, web-saýtlary döretmek, sany 15-e ýetýän merkezleriň hemmesiniň işini utgaşdyrmak we özara hyzmatdaşlyk etmek.

Merkeziň salgysy:

744000, Aşgabat ş., Bitarap Türkmenistan şaýoly, 15-nji jaý, 42-nji öý, tel.: 94-17-14
e-mail: [aarhus.tm@rambler.ru](mailto: aarhus.tm@rambler.ru)

ÝHHG Ýewropada howpsuzlyk we hyzmatdaşlyk guramasy
Aşgabatdaky Merkezi

Türkmenistandaky

Orhus merkezi

Aşgabat – 2013